

Cuprins

<i>Prefață (El Desdichado)</i>	5
<i>Notă asupra ediției</i>	31
Scrisori 1914-1922	35
Sub călcîi. Jurnal	75
Fragmente din jurnalul anului 1922	77
Jurnalul meu 1923-1925	80
Scrisori și documente 1923-1940	139
<i>Indice de nume</i>	455

MIHAIL BULGAKOV

Correspondență • Jurnale

Traducere din limba rusă, note și indice
de Ana-Maria Brezuleanu
Prefață de Ion Vartic

POLIROM
2019

Proces verbal al interogatoriului la OGPU

22 septembrie 1926¹

O.G.P.U.

Secția... Secret la dosarul.....

PROCES VERBAL AL INTEROGATORIULUI

1926, luna septembrie, ziua 22, eu, Ghendin, împuternicit al oficiului 5 din Secția secretă OGPU, l-am interogat pe cetățeanul Bulgakov M.A., în calitate de invinuit (martor), și, la întrebările puse la început, acesta a declarat:

1. Nume Bulgakov.
2. Prenume, patronimic Mihail Afanasievici.
3. Vîrsta (anul nașterii) 1891 (35).
4. Originea (locul nașterii, părinții, naționalitatea, cetățenia) Fiul profesorului Bulgakov, consilierul de stat.
5. Adresa (cea permanentă și ultima) M[oscova], str. Levsinski nr. 4, ap. 1.
6. Profesia (ultimul loc de muncă și funcția) Prozator și dramaturg.
7. Situația familială (rude apropiate, numele lor, adresa, profesia pînă la revoluție și în ultima vreme). Căsătorit a doua oară. Numele soției – Belozerskaia Liubov Evghenievna – casnică.
8. Situația materială (pînă și după revoluție, a interogatului și a rudelor sale) nu are.
9. Situația școlară (școala primară, medie, studii superioare, de specialitate, unde, cînd etc.) Gimnaziul absolvit la Kiev în 1909. Facultatea de Medicină la Universitate absolvită în 1916.

---

1. Repetiția generală la MHAT a piesei *Zilele Turbinilor* era programată pe data de 23 septembrie.

10. Apartenența de partid și convingeri politice. Fără de partid. Legându-mă prin rădăcini prea puternice de Rusia Sovietică în construcție, nu-mi imaginez cum aş putea exista ca scriitor în afara ei. Consider că orînduirea sovietică este deosebit de trainică. Văd multe neajunsuri în viața cotidiană contemporană și, datorită felului meu de a gândi, am o atitudine satirică față de ea și astfel o înfățișez în scrierile mele.

11. Unde a locuit, unde a avut serviciul și cu ce s-a ocupat:

a) pînă la războiul din 1914.

b) din 1914 pînă la Revoluția din februarie 1917. Kiev, student la Facultatea de Medicină pînă în 1916, din 1916 – medic.

c) unde a fost, ce a făcut în timpul Revoluției din februarie 1917, dacă a participat activ și cum anume. Satul Nikolskoe din gubernia Smolensk și orașul Veazma din aceeași gub.

d) de la Revoluția din februarie 1917 pînă la Revoluția din octombrie 1917. Veazma, medic la spital.

e) unde a fost, ce a făcut în timpul Revoluției din octombrie 1917. De asemenea, n-am luat parte.

f) de la Revoluția din octombrie pînă în prezent. Kiev – pînă la sfîrșitul lui august 1919, din aug. 1919 pînă în 1920 în Vladikavkaz, din mai 1920 pînă în aug. în Batumi în Rost, din Batumi în Moscova unde locuiesc și în prezent.

12. Informații despre antecedente penale (pînă la și după Revoluția din oct.). La începutul lui mai a.c. mi s-a făcut o percheziție.

13. Relațiile martorului interogat cu inculpatul.

Consemnat corect, în conformitate cu cuvintele mele (semnătura celui interogat).

Mihail Bulgakov

Depoziții privind fondul problemei

Am început să lucrez în domeniul literaturii din toamna lui 1919 în orașul Vladikavkaz, în timpul ocupației albgardiste. Am publicat mici povestiri și foiletoane în presa albă. În scrierile mele am manifestat o atitudine critică și ostilă față de Rusia Sovietică. N-am avut legături cu Osvag-ul¹, n-am primit propuneri să lucrez în Osvag. Pe teritoriul albilor m-am aflat din august 1919 pînă în februarie 1920. Simpatia mea era în totalitate de partea albilor, la retragerea cărora am privit cu groază și nedumerire. La venirea Armatei roșii mă aflu în Vladikavkaz, bolnav de febră recurentă. După ce m-am însănătoșit am început să colaborez cu Puterea sovietică, fiind la conducerea LITO în cadrul Învățămîntului public. Pînă la sosirea la Moscova n-am publicat nicăieri nici o lucrare de mari dimensiuni. Venind la Moscova am intrat la LITO din cadrul Glavpolitprosvet ca secretar. Totodată am început să public reportaje în presa moscovită, mai cu seamă în *Pravda*. Prima lucrare amplă a fost publicată în almanahul *Nedra*, sub titlul *Diavoliada*, am publicat constant și regulat foiletoane la ziarul *Gudok*, am publicat scurte povestiri în diferite reviste. Apoi am scris romanul *Garda albă*, după care au urmat *Ouăle fatale*, tipărite în *Nedra* și în culegerea de povestiri. În 1925 am scris *Inimă de cîine*, care n-a fost publicată nicăieri. Înainte de perioada asta am scris nuvela *Însemnări pe manșete*.
Consemnat corect, în conformitate cu spusese mele.

M. Bulgakov

[...] au fost publicate *Diavoliada* și *Ouăle fatale*. Din *Garda albă* au fost publicate doar două treimi din pricina închiderii, adică a suspendării revistei voluminoase *Rossia*.

Istoria inimii de cîine n-a fost tipărită din motive de cenzură. Socot că această lucrare mi-a ieșit mult mai dușmănoasă decît

1. Abreviere în original pentru Secția informativă (a lui Denikin).

presupuneam când am scris-o, și motivele interzicerii ei îmi sînt clare. Cîinele Șarik întrupat în om a devenit, din punctul de vedere al profesorului Preobrajenski, un tip negativ, adică a intrat sub influența unei fracțiuni politice. Această scriere am citit-o la „simbetele Nikitinei” redactorului de la *Nedra* – tov. Angarski, într-un cerc de poeți la Zaițev Piotr Nikanorovici și în cercul literar „Lampa verde”. La Nikitina au fost de față 40 de oameni, la „Lampa verde” – 15, iar în cercul de poeți – 20. Trebuie să menționez că am fost invitat de nenumărate ori să citesc textul acesta în diferite locuri, însă am refuzat, întrucît am înțeles că în satira mea am sărit peste cal în privința accen-telor răutăcioase și că nuvela stîrnește crispări.

Întrebare: Indicați numele persoanelor prezente în cercul „Lampa verde”.

Răspuns: Refuz din motive de ordin etic.

Întrebare: Considerați că în *Inimă de cîine* există un substrat politic?

Răspuns: Da, sînt episoade politice, potrivnice orînduirii existente.

M. Bulgakov

Nu pot să scriu pe teme țărănești pentru că nu-mi place satul. Mi se pare că el este mult mai chiaburesc decît se crede îndeobște.

Despre viața muncitorilor mi-e greu să scriu, modul lor de existență îmi apare ca fiind mult mai bun decît al țăranilor, însă nu-l cunosc foarte bine. Ba chiar mă interesez prea puțin de el și iată de ce: sînt ocupat. Mă interesează în cel mai înalt grad felul de viață al intelighenției rusești, o iubesc și socot că, chiar și slabă, este o categorie foarte importantă a țării. Destinele ei îmi sînt apropiate, trăirile ei îmi sînt dragi.

Așadar, nu pot să scriu decît despre viața intelighenției în Statul sovietic. Însă structura minții mele este satirică. De sub condeiul meu ies lucruri care, pe alocuri, ofensează, pare-se, cercuri social-comuniste.

Întotdeauna scriu cu toată sinceritatea și așa cum văd eu! Laturile negative ale vieții în Statul sovietic îmi atrag cu osebire atenția, fiindcă în ele văd instinctiv o hrană bogată pentru mine (sînt satiric).

22 septembrie 1926

Mihail Bulgakov

Către A. V. Lunacearski

Comisar al Poporului pentru Instrucție
din partea lui Mihail Afanasievici Bulgakov
(Moscova 34, str. Malii Levșinski nr. 4, ap. 1)

Cerere

La percheziția din 7 mai 1926, făcută în locuința mea de către reprezentanții ai OGPU, mi-au fost confiscate, printre altele, manuscrisul (3 caiete) intitulat *Jurnalul meu*.

Vă rog să interveniți ca să-mi fie returnat *Jurnalul* care nu era menit publicării, dar care conține multe însemnări de interes personal, necesare mie.

Reținerea *Jurnalului* mi-a curmat lucrul la un roman¹ care n-are nici o legătură cu politica, mi-a distrus complet planurile literare pe următorii doi ani.

Încă o dată rog să-mi fie înapoiat *Jurnalul*.

Mihail Bulgakov

30 octombrie 1926

1. Se pare că lucrul la romanul, intitulat în final *Maestrul și Margareta*, începuse în 1926, dacă nu chiar mai devreme.

Către V.V. Veresaev

18 noiembrie 1926

Dragă Vikenti Vikentievici!

Vă trimit două bilete (pentru dumneavoastră și soție) la *Zilele Turbinilor*.

În afară de asta, vă trimit primele 50 de ruble din datoria la dumneavoastră.

Abia ieri am început să-mi primesc onorariul în porții mici (pe sumele mari au pus mîna marii mei creditori și în primul rînd – Teatrul). Numai așa se explică întîrzierea în plata datoriei.

Pe dumneavoastră vă asigur de imensa mea recunoștință, iar eu mă duc la GPU (m-au chemat din nou).

Al dumneavoastră sincer devotat

M. Bulgakov

1927

Intervenția lui M.A. Bulgakov la Teatrul V. Meyerhold

7 februarie 1927¹

Vă rog să mă iertați că am cerut cuvîntul, însă oratorul de dinaintea mea este pricina faptului că am urcat aici, pe estradă.

Oratorul de dinaintea mea a spus că nepmanii vin la *Zilele Turbinilor* ca să plîngă, iar la *Casa Zoikăi* să ridă. Nu vreau să dezbat problema și n-o să vă rețin prea mult atenția ca să-l

1. În teatrul lui Vs. Meyerhold a avut loc o discuție în legătură cu punerea în scenă a pieselor: *Zilele Turbinilor* de Bulgakov și *Liubov Jarovaia* de Konst. Treniov. Au luat cuvîntul A. Lunacearski, criticul A. Orlinski (reprezentant al Comisiei centrale de repertorii), P. Markov (secretar literar la MHAT) și P. Iudin.